

DOSTĘPNOŚĆ BIBLIOTEK AKADEMICKICH W KATOWICACH DLA OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI

Wstęp

Osoby z niepełnosprawnościami przez wiele lat pozbawione były dostępu do instytucji kultury. Obecnie jednak wiele placówek użyteczności publicznej deklaruje otwartość na osoby o specjalnych potrzebach. Często budynki są wyposażone w podjazdy, barierki i rampy, które mają wspomóc osoby z niepełnosprawnością ruchu. W windach i na korytarzach można spotkać oznaczenia w języku Braille'a. Pracownicy placówek publicznych mogą brać udział w kursach języka migowego, by mieć możliwość porozumieć się z osobami niesłyszącymi. Jednak czy te działania mają realny wymiar? Czy budynki (ich architektura, umiejscowienie pomieszczeń użyteczności publicznej) i wyposażenie instytucji są fizycznie przystosowane do obsługi osób z niepełnosprawnościami? By zanalizować sytuację na przełomie marca i kwietnia 2022 r. przeprowadzono kwerendę w jednym z typów placówek nauki i kultury, a mianowicie w bibliotekach akademickich w Katowicach. Celem podjętych badań było ustalenie realnego wymiaru zaimplementowanych w bibliotekach rozwiązań na rzecz osób z niepełnosprawnościami. Posłużono się przede wszystkim metodami opisową, funkcjonalną oraz egzemplifikacją.

Charakterystyka dostosowań Biblioteka Akademii Sztuk Pięknych w Katowicach

Prezentacja kolejnych instytucji oraz wdrożonych w nich dostosowań będzie odpowiadać kolejności przeprowadzonych badań. Akademia Sztuk Pięknych w Katowicach jest samodzielną jednostką dopiero od 2001 r. Mimo

¹ Biblioteka Prawnicza Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach

stosunkowo krótkiego czasu funkcjonowania jako niezależna uczelnia, zasoby jej Biblioteki są imponujące, ponieważ liczą 13 000 publikacji. Są to głównie książki i czasopisma o tematyce szeroko pojętej kultury wizualnej, sztuki i designu. Działalność tej Książnicy skupia się na zaspokajaniu potrzeb bibliotecznych osób związanych z Akademią Sztuk Pięknych, jednak z jej zasobów może skorzystać każdy.

Biblioteka ta nie posiada własnej witryny internetowej, jednakże osoba zainteresowana może sprawdzić stan zaimplementowanych dostosowań w zakładce „Deklaracja dostępności” na stronie Akademii Sztuk Pięknych (Akademia Sztuk Pięknych, 2016). Zakładka ta zawiera informacje na temat budynku przy ulicy Raciborskiej 50, gdzie znajduje się Książnica. Do Biblioteki ASP można wejść z psem przewodnikiem lub psem asystującym, a jeżeli użytkownik poinformuje wcześniej, instytucja zapewnia wsparcie tłumacza migowego.

Wspomniana budowla przy ulicy Raciborskiej, w której znajduje się Biblioteka, prezentuje nowoczesny styl architektury charakteryzujący się przestronnymi wnętrzami i płaskimi powierzchniami. Książnica znajduje się na parterze pod numerem 061. Dzięki położeniu w nowo powstałym budynku, osoby z niepełnosprawnością ruchową nie spotkają większych problemów w korzystaniu ze zbiorów Biblioteki ASP, ale osoby z innymi problemami zdrowotnymi mogą mieć trudności w odnalezieniu się jako użytkownicy tej placówki, ponieważ instytucja nie posiada specjalistycznych narzędzi wspomagających pracę z tego typu osobami.

Biblioteka Akademii Górnośląskiej im. Wojciecha Korfatego w Katowicach

Akademia Górnośląska im. Wojciecha Korfatego jest uczelnią niepubliczną działającą na terenie Śląska. Jej Książnica liczy 50 000 woluminów, które odzwierciedlają dziedziny wiedzy nauczane w Akademii. Biblioteka prenumeruje 89 tytułów czasopism (w tym 13 obcojęzycznych) z zakresu: nauk o zarządzaniu, marketingu, ekonomii, bankowości i finansów, psychologii i socjologii, prawa i administracji, informatyki, turystyki i hotelarstwa oraz nauk medycznych. Z tych zbiorów mogą korzystać studenci oraz pracownicy naukowo-dydaktyczni i administracyjni Akademii Górnośląskiej. Dodatkowo, z zasobów udostępnianych na miejscu w czytelni mogą korzystać także studenci innych uczelni.

Biblioteka Akademii Górnośląskiej zapewnia dostępność za pomocą wdrożenia technologii informacyjnych. Podczas projektu „GWSH Katowice bez barier”², prowadzonego od stycznia 2020 r. do grudnia 2021 r.,

² W czasie trwania projektu uczelnia nosiła nazwę Górnośląska Wyższa Szkoła Handlowa im. Wojciecha Korfatego w Katowicach. 1 czerwca 2022 r. nastąpiła zmiana jej nazwy na Akademię Górnośląską im. Wojciecha Korfatego w Katowicach.

zdigitalizowano katalog biblioteczny. Dodatkowo, na stronie uczelni znajduje się Wirtualna Czytelnia, która zapewnia wolny i nieskrępowany dostęp do publikacji naukowych przez internet³. Na stronie nie znajdziemy jednak informacji o środkach dostosowujących fizyczną przestrzeń Biblioteki do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

Biblioteka nie posiada własnej siedziby, mieści się w budynku A na ulicy Harcerzy Września 3 w Katowicach. Składa się na nią czytelnia, która znajduje się na czwartym piętrze budynku, oraz wypożyczalnia, która ma siedzibę na parterze. Taka organizacja może stanowić istotną przeszkodę dla osób z niepełnosprawnościami. Do głównego wejścia budynku prowadzą schody, jednak bezpośrednio z parkingu można udać się do bocznego wejścia z podjazdem. Z tego miejsca blisko jest do wypożyczalni, jednak, aby skorzystać z czytelni, należy najpierw użyć windy. Dodatkowo we wnętrzu budowli jest wiele schodów i ciasnych korytarzy.

Może się jednak okazać, że samo dotarcie do czytelni będzie bezcelowe, gdyż zajmuje ona tak niewielką przestrzeń, iż przemieszczanie się tam z pomocą sprzętu ułatwiającego chodzenie będzie bardzo problematyczne. Bibliotekarz dyżurujący pytany o tę kwestię powiedział, że w sytuacji, gdy osoba poruszająca się na wózku chciałaby skorzystać ze zbiorów, pracownicy gotowi są pomóc i przynieść jej książki w dogodne dla niej miejsce.

Biblioteka dysponuje jednak urządzeniem, o którym warto wspomnieć. Auto-Lektor Braille firmy Harpo to komputerowe narzędzie odczytujące tekst drukowany głosem syntetycznym, przeznaczony do pomocy osobom niewidomym i słabowidzącym (Il. 1).

Urządzenie może odczytać dowolny tekst zapisany na papierze, dzięki czemu pozwala osobom z niepełnosprawnością wzroku cieszyć się literaturą i prasą. Dodatkowo, czytnik ten odtwarza płyty CD oraz pliki z nośnika zewnętrznego. Dzięki opcji podpięcia słuchawek, czytnik używający Auto-Lektora w żaden sposób nie przeszkadza innym odwiedzającym Bibliotekę. Na stronie internetowej Akademii Górnośląskiej zabrakło jednak informacji o możliwości skorzystania z tego urządzenia. Ponadto, znajduje się ono na zapleczu, a nie w pomieszczeniach ogólnych.

Sposób obsługi osób z niepełnosprawnością w Bibliotece Akademii Górnośląskiej u samych zainteresowanych może wywołać konsternację. Osoba z niepełnosprawnością ruchu, jeśli wyrazi chęć skorzystania z czytelni, musi wjechać windą na czwarte piętro. Na miejscu przekonuje się jednak, że warunki przestrzenne nie pozwalają na swobodne korzystanie z biblioteki. Bibliotekarz wyraża gotowość dostarczenia potrzebnych dokumentów w inne miejsce, lecz nie jest to informacja dostępna publicznie, podobnie jak informacja o dysponowaniu Auto-Lektorem. Można wysnuć z tego wniosek,

³ Wirtualna Czytelnia dostępna pod linkiem <https://www.gwsh.pl/biblioteka/wirtualna-czytelnia.html>

II. 1. Auto-Lektor Braille firmy Harpo. Źródło: Fotografia własna.

że posiadanie dostosowań wspomagających osoby z niepełnosprawnościami jest równie ważne, jak informowanie o tym fakcie potencjalnych czytelników.

Biblioteka Głównej Akademii Muzycznej im. Karola Szymanowskiego w Katowicach

Następnie zbadana została Biblioteka Głównej Akademii Muzycznej im. Karola Szymanowskiego w Katowicach, która jest najstarszą i największą biblioteką muzyczną na Górnym Śląsku. Aktualne zbiory Biblioteki liczą 140 000 woluminów i są to: nuty, książki, czasopisma, starodruki, rękopisy,

dokumenty życia muzycznego i dokumenty dźwiękowe. W kolekcji znajdują się też cenne pamiątki muzyczne przedstawicieli Młodej Polski, rękopisy literackie i muzyczne, a także kolekcja znaczków pocztowych i ekslibrisów o tematyce muzycznej. Wstęp do czytelnicy jest ogólnodostępny dla osób pełnoletnich przestrzegających regulaminu. Podobnie jest z korzystaniem ze zbiorów Archiwum Śląskiej Kultury Muzycznej. Wypożyczać dokumenty i pracować w Gabinecie Słuchania Muzyki mogą jednak tylko pracownicy i studenci Akademii.

W widocznej na stronie Akademii Muzycznej „Deklaracji dostępności” (Akademia Muzyczna im. Karola Szymanowskiego w Katowicach, 2017) przedstawiono stan dostosowania poszczególnych budynków wchodzących w skład Akademii Muzycznej. Znając adres Biblioteki, można dowiedzieć się o udogodnieniach w obiekcie, w którym się ona znajduje. Do budynku można wejść w towarzystwie psa asystującego oraz wyznaczone zostały specjalne miejsca parkingowe. Instytucja ta nie jest jednak przystosowana do potrzeb użytkowników niesłyszących i niewidomych. Nie ma na miejscu tłumacza języka migowego, nawet w wersji online, a oznaczenia wewnątrz budynku nie są opisane w alfabecie Braille’a.

Budowla, w której mieści się Biblioteka, została przebudowana w latach 2005-2008, aby powstało nowe Centrum Nauki i Edukacji Muzycznej „Symfonia”. Oprócz przestrzeni bibliotecznych znajdują się tam: sala koncertowa na 470 osób, laboratorium dźwięku, pracownia komputerowa oraz bufet studencki. Budynek łączy w sobie dawne ceglane ściany, masywne schody i kamienne podłogi z nowoczesnymi przeszkleniami i szybkimi windami. W przypadku problemów z poruszaniem się, do Biblioteki można bardzo łatwo dojechać windą. Wypożyczalnia znajduje się na drugim piętrze budynku, czytelnia natomiast poziom wyżej. Jej wnętrze jest przestronne, a nawierzchnia równa. Osoby ze sprzętem wspomagającym przemieszczanie nie natrafiają na większe problemy. Jednak, zgodnie z tym, co zostało przekazane na stronie internetowej, Biblioteka nie posiada żadnych udogodnień, które mogłyby wspomóc osoby z niepełnosprawnością wzroku lub słuchu.

Biblioteka Akademii Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach

Następną analizowaną placówką jest Biblioteka Akademii Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach. Liczba zbiorów tej placówki sięga obecnie 58 000 woluminów wydawnictw zwartych oraz 7 600 woluminów czasopism. Zakres tematyczny publikacji obejmuje: wychowanie fizyczne i sport, turystykę i rekreację, medycynę i fizjoterapię, nauki biologiczne, pedagogikę, psychologię i nauki społeczne, organizację i zarządzanie, edukację obronną oraz języki obce. Z czytelnicy może korzystać każdy, należy jedynie

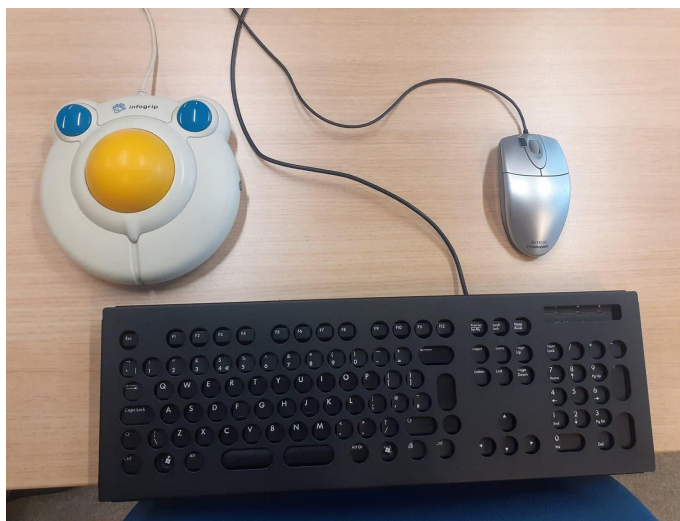
II. 2. Winda w budynku Biblioteki Akademii Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach. Źródło: Fotografia własna.

zostawić dokument tożsamości u bibliotekarza dyżurującego. Jednak z wypożyczalni mogą odbierać dokumenty tylko osoby uprawnione: pracownicy i studenci AWF oraz słuchacze kursów specjalistycznych prowadzonych przez AWF.

W 2011 r. Biblioteka AWF przeniesiona została do nowo wybudowanego budynku przy ulicy Mikołowskiej 72A w Katowicach. Znajduje się tam nie tylko czytelnia z wolnym dostępem do półek i wypożyczalnia, ale też sala audiowizualna i konferencyjna oraz strefy relaksu dla studentów. Na swojej

II. 3. Stanowisko z klawiaturą ZoomText dla osoby niedowidzącej w Bibliotece Akademii Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach. Źródło: Fotografia własna.

II. 4. Stanowisko z myszą i klawiaturą dla osób z niepełnosprawnością ruchową w Bibliotece Akademii Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach. Źródło: Fotografia własna.

stronie internetowej Biblioteka AWF informuje o posiadaniu czterech stanowisk dostosowanych do pracy czytelników z niepełnosprawnościami⁴.

Już od progu Biblioteki można się przekonać, że traktuje ona poważnie problem dostosowań. Przed wejściem do czytelni i wypożyczalni, a mianowicie tuż koło schodów prowadzących do Biblioteki, znajduje się winda przeznaczona do użytku wyłącznie osób z niepełnosprawnościami (Il. 2).

Wnętrze Książnicy jest przestronne i nie powinno powodować żadnych trudności w swobodnym poruszaniu się. Szczególną uwagę należy zwrócić na wspomniane stanowiska pracy dla czytelników z niepełnosprawnościami.

Miejsca te wyposażone są w sprzęt umożliwiający pracę osobom z niepełnosprawnościami wzroku oraz z niepełnosprawnościami ruchowymi. Osoby niedowidzące mogą skorzystać z klawiatury ZoomText, która dzięki dużym, kontrastowym nadrukům liter, daje sposobność samodzielnej pracy użytkownikom z problemami widzenia (Il. 3). Klawiatura posiada też funkcje zmiany koloru i rozmiaru kursora oraz wyłączania i włączania opcji mówionej.

Stanowisko usytuowane obok odpowiada potrzebom osób z trudnościami ruchowymi. Znajduje się przy nim klawiatura ze specjalną, metalową nakładką, uniemożliwiającą naciśnięcie kilku klawiszy jednocześnie. Pozwala to osobom z problemami manualnymi pracować samodzielnie (Il. 4).

Il. 5. Stanowiska pracy osób z niepełnosprawnościami w Bibliotece Akademii Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach. Źródło: Fotografia własna.

⁴ Adres strony <https://biblioteka.awf.katowice.pl/udostepnianie/czytelnia>

Obok zwykłej myszy komputerowej stanowisko wyposażone jest też w narzędzie Infogrip. Jest to specjalistyczne urządzenie zaprojektowane dla użytkowników, którzy mają trudności z kontrolą motoryczną kończyn górnych. Środkowa część służy do przesuwania kursora po ekranie i może być obsługiwana zarówno za pomocą dłoni, jak i przedramion lub ramion, w zależności od możliwości czytelnika. Powiększone przyciski myszy ułatwiają kliknięcie w nie osobom z trudnościami manualnymi.

Dodatkową istotną funkcją jest możliwość dostosowania wysokości stanowiska pracy. Za pomocą łatwych w obsłudze przycisków z boku blatu można podnosić i obniżać poziom biurka (Il. 5).

Stan dostosowania Biblioteki AWF do obsługi informacyjnej odbiorców z niepełnosprawnościami należy zatem, dzięki stanowiskom ze sprzętem wykorzystywanym przy różnych typach niepełnosprawności, uznać za w pełni satysfakcjonujący.

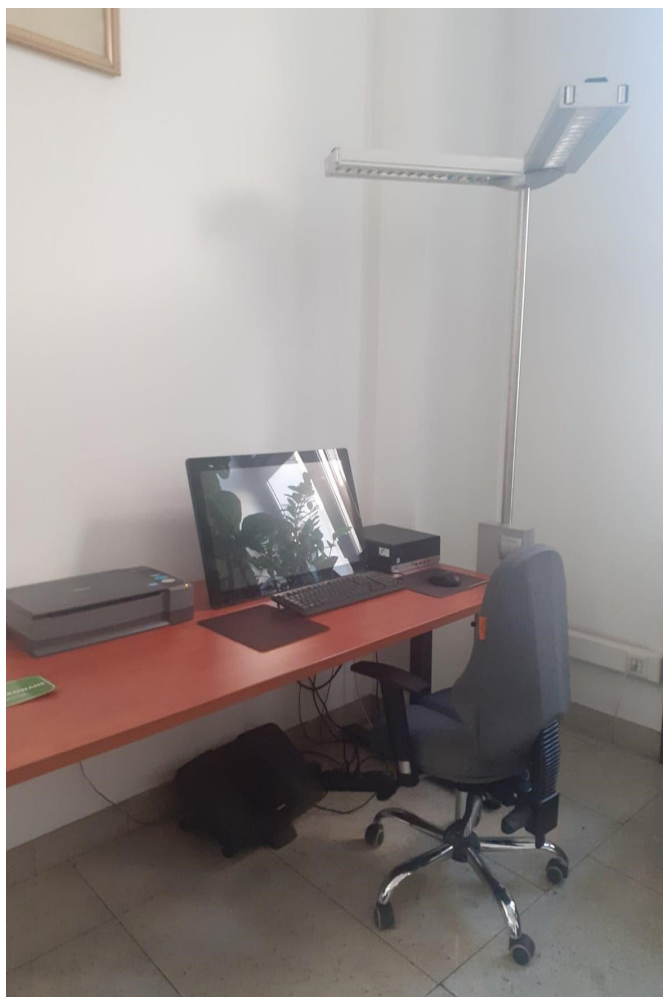
Biblioteka Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach

Profil zbiorów Biblioteki Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach mieści w zakresie tematycznym medycyny, farmacji, zdrowia publicznego i nauk pokrewnych. Jest to najbogatsza kolekcja tego typu na Śląsku, licząca blisko 185 000 książek i czasopism naukowych. Osoby nienależące do społeczności akademickiej SUM mogą odwiedzać czytelnię za okazaniem dokumentu potwierdzającego tożsamość, a po wpłaceniu kaucji mogą wypożyczać woluminy.

Strona internetowa Biblioteki informuje, że budynek posiada dedykowane niepełnosprawnym użytkownikom stanowisko pracy i jest wyposażony w windę z klawiszami Braille'a. Wyznaczono także toaletę dla osób z niepełnosprawnościami, istnieje możliwość skorzystania z usług tłumacza języka migowego. Deklarowane są jednak również potencjalne utrudnienia. Biblioteka nie posiada specjalnych miejsc parkingowych. Nie ma też dostosowanego wejścia do gmachu, przez co konieczne jest wezwanie personelu, aby umożliwić wejście osobie niepełnosprawnej ruchowo (Biblioteka Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach, 2024).

Siedziba Biblioteki Głównej Śląskiego Uniwersytetu Medycznego mieści się na ulicy Warszawskiej 14 w Katowicach. Na parterze budynku znajduje się wspomniane stanowisko (Il. 6).

Wyposażone jest ono w komputer z 27-calowym monitorem dotykowym iJyama ProLite. Zainstalowano na nim program udźwiękwiający JAWS standard, który pomaga w samodzielnej pracy użytkownikom niewidomym. Odczytuje on informacje wyświetlane na ekranie za pomocą syntezatora mowy. Drugim programem wspomagającym osoby z niepełnosprawnością wzroku jest ZoomText Magnifier and Reader. Dzięki niemu wszystkie treści wyświetlane na ekranie zostają powiększone i uwydatnione w taki sposób,

II. 6. Stanowisko dla osób z niepełnosprawnością w Bibliotece Głównej Śląskiego Uniwersytetu Medycznego. Źródło: Fotografia własna.

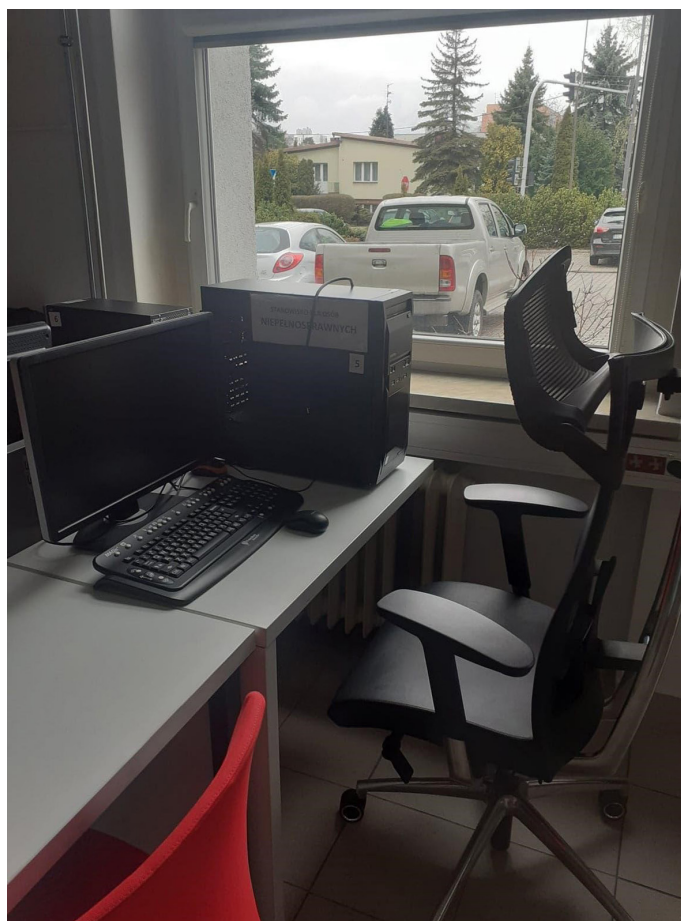
że mogą z nim współdziałać czytelnicy słabowidzący. Na miejsce pracy osób z niepełnosprawnościami składa się także specjalistyczne krzesło rehabilitacyjne oraz podnóżek, który można regulować tak, aby zapewniał możliwie największy komfort ludziom z problemami ruchowymi i koordynacją.

Zasoby tej instytucji, które mają wspomagać osoby z niepełnosprawnościami, to głównie specjalistyczne sprzęty dostosowane do różnych rodzajów barier.

Biblioteka Akademii Śląskiej w Katowicach

Następną instytucją, którą należy przedstawić, jest Biblioteka Akademii Śląskiej. Jest to placówka biblioteczna należąca do Akademii Śląskiej w Katowicach – niepublicznej uczelni o profilu technicznym, medycznym i artystycznym. Biblioteka pełni zadania naukowe i usługowe dla pracowników naukowych, studentów i pracowników administracyjnych Szkoły.

Na stronie internetowej można przeczytać, że Biblioteka „stara się zapewnić studentom niepełnosprawnym warunki do pełnego korzystania ze zbiorów i usług bibliotecznych” (Akademia Śląska, b.d.). Ma w tym pomagać sprzęt

Il. 7. Stanowisko dla osób z niepełnosprawnościami w Bibliotece Akademii Śląskiej w Katowicach. Źródło: Fotografia własna.

i oprogramowanie komputerowe dostosowane do potrzeb osób z niepełnośprawnościami wzroku i słuchu, dzięki czemu mogą one korzystać z zasobów Biblioteki w formie elektronicznej.

Książnica nie posiada własnego budynku, znajduje się w głównej siedzibie Uczelni, na ulicy Rolnej 43 w Katowicach. Budynek ma szerokie korytarze z płynnymi podjazdami, dzięki czemu poruszanie się po nim osobom o ograniczonych możliwościach ruchowych nie powinno sprawiać problemu. Nieco gorzej należy ocenić stan wnętrza Książnicy. Odstępy między regałami są niewielkie i osoba z niepełnosprawnością ruchową prawdopodobnie nie skorzysta samodzielnie z tej przestrzeni. Więcej miejsca jest w czytelnicy, gdzie też znajduje się stanowisko dedykowane pracy osobom z niepełnosprawnościami (Il. 7).

Miejsce to przeznaczono dla osób niedowidzących i niewidomych. Na komputerze wgrane jest oprogramowanie MAGic Program powiększające wyświetlane treści. Drugim programem wspomagającym takich użytkowników jest JAWS System, który odczytuje treści, opisuje wyświetlane obrazy oraz wykresy i tabele. Czytelnicy z niepełnosprawnością wzroku mogą skorzystać także z programu ABBYY FineReader 11 Professional Edition ESD, pozwalający konwertować dokumenty papierowe do postaci cyfrowej, bez konieczności ich przepisywania. Stanowisko zawiera również klawiaturę z dużymi literami MAGic Keyboard oraz specjalistyczny fotel ułatwiający utrzymanie prawidłowej postawy siedzącej. Osoby słabowidzące i niedowidzące znajdują w Bibliotece Akademii Śląskiej bardzo pomocne miejsce pracy. Ze względu na niewielką powierzchnię instytucji problemy mogą jednak napotkać czytelnicy z niepełnosprawnością ruchową, zwłaszcza nieporuszający się samodzielnie.

Centrum Informacji Naukowej i Biblioteka Akademicka w Katowicach

Centrum Informacji Naukowej i Biblioteka Akademicka to biblioteka wspólna dwóch katowickich publicznych uczelni wyższych – Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach oraz Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach. Zbiory obejmują najnowsze publikacje naukowe z wielu dziedzin i dyscyplin, ponieważ muszą odpowiadać potrzebom wszystkich wydziałów obu Uczelni. Skutkuje to zasobem liczącym 1 129 010 woluminów książek i czasopism w formie tradycyjnej, z czego ponad 364 000 znajduje się w strefie wolnego dostępu. Usługi biblioteczne są kierowane głównie do studentów, pracowników czynnych i emerytowanych związanych z UŚ i UE, ale CINIbA ma charakter otwarty i na miejscu ze zbiorów i stanowisk komputerowych może korzystać każdy zainteresowany. Osoby niezwiązane z uniwersytetami mogą uzyskać przywilej wypożyczania dokumentów na zewnątrz po wpłaceniu kaucji.

Na portalu CINIb-y znajdują się informacje o pomocy udzielanej osobom z różnymi rodzajami niepełnosprawności (CINIbA, 2019).

Il. 8. Kabina do pracy indywidualnej dla osób z niepełnosprawnością wzroku w Centrum Informacji Naukowej i Bibliotece Akademickiej w Katowicach. Źródło: Fotografia własna.

Osoby z niepełnosprawnością ruchową mogą korzystać z dostosowanych wind, specjalnych toalet i osobnego stanowiska pracy. Co jednak naprawdę wyjątkowe, w budynku Biblioteki pracują cztery osoby posługujące się językiem migowym w stopniu podstawowym. Jest to jedyna z badanych bibliotek deklarująca taki rodzaj pomocy. Dodatkowo, na pierwszym piętrze znajduje się stanowisko dedykowane osobom z niepełnosprawnością wzroku.

Centrum Informacji Naukowej i Biblioteka Akademicka mieści się na ulicy Bankowej 11a w Katowicach. Budynek powstał w 2012 roku, jest więc budowlą w miarę nową. Nowoczesny styl CINIb-y charakteryzuje się otwartymi przestrzeniami, szerokimi korytarzami oraz dobrze zorganizowanym systemem wind. Drzwi wejściowe otwierają się automatycznie, a poziom podłoga nie zmienia się po przekroczeniu progu Książnicy. Dzięki tym elementom poruszanie się po omawianej placówce nie powinno stanowić dla nikogo problemu. Stanowisko, o którym instytucja informuje na stronie, mieści się na pierwszym piętrze (Il. 8).

Kabina wyposażona została w klawiaturę powiększającą PC, która ułatwia pisanie osobom niedowidzącym oraz Auto-Lektora (model identyczny do opisywanego w Bibliotece AWF), do którego podpięta została klawiatura brajlowska. Na komputerze zainstalowano program czytający Supernova Reader, pozwalający odczytywać komunikaty i treść z ekranu oraz program ZoomText, dzięki któremu obraz na ekranie zostanie powiększony i uwidatniony. Na miejscu znajduje się także drukarka brajlowska Everest D V4

Il. 9. Drukarka brajlowska Everest D V4 w kabinie pracy indywidualnej dla osób z niepełnosprawnością wzroku w Centrum Informacji Naukowej i Bibliotece Akademickiej w Katowicach. Źródło: Fotografia własna.

(Il. 9). Drukarka ta umożliwia wytłaczanie dokumentów brajlowskich oraz wypukłych grafik. Zapewnia drukowanie dwustronne, a z użytkownikiem komunikuje się za pomocą poleceń głosowych (Adamczyk, 2018, s. 259).

CINiBA uwzględnia potrzeby osób z niepełnosprawnościami w sposób najszerzy ze wszystkich omawianych bibliotek. Zarówno osoby z problemami wzroku, słuchu, jak i ruchu mogą skorzystać z usług placówki.

Filia Biblioteki Politechniki Śląskiej w Katowicach

Na koniec zbadano katowicką filię Biblioteki Politechniki Śląskiej. Główna Biblioteka Politechniki ma siedzibę w Gliwicach, jednak ze względu na geograficzny zasięg kwerendy analizie poddano jej katowicki oddział, który mieści się w budynku Wydziału Inżynierii Materiałowej i Metalurgii oraz Transportu na ulicy Krasińskiego 8 w Katowicach. Kolekcja zgromadzona przez katowicką filię Biblioteki skupia się na potrzebach studentów i wykładowców Wydziału. Księgozbiór specjalistyczny dotyczy wielu dyscyplin naukowych: ekonomii, automatyki, ergonomii, chemii, fizyki, inżynierii środowiska, matematyki, mechaniki, hutnictwa, geologii, górnictwa, obróbki, odlewnictwa oraz transportu. Obok pozycji traktujących o przedmiotach ścisłych i technicznych, znajdują się tam też książki naukowe z zakresu filozofii i psychologii. Dodatkowo, katowicki oddział oferuje dostęp do beletrystyki, literatury pięknej i literatury faktu. Z kolekcji korzystać mogą studenci, wykładowcy oraz

emerytowani pracownicy Politechniki Śląskiej. Zbiory są dostępne także dla innych osób zamieszkujących na stałe województwo śląskie, jednak są one zobowiązane wpłacić kaucję.

Wypożyczalnia wraz z czytelnią usytuowane są na trzecim piętrze, na które nie można bezpośrednio wjechać windą. Wywiad z dyżurującymi bibliotekarzami wykazał, że osoba poruszająca się na wózku, chcąc dotrzeć do placówki, musi wjechać windą na trzecie piętro w innym segmencie budynku i wejść bocznym wejściem do czytelnii. Biblioteka nie posiada też żadnych dostosowań dla osób o innych rodzajach niepełnosprawności. Z badanych placówek jest to zdecydowanie najgorzej przystosowana pod kątem obsługi czytelnika niepełnosprawnego biblioteka akademicka w Katowicach.

Zakończenie

Katowickie biblioteki akademickie prezentują różny poziom dostosowań swoich usług do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Najwyżej należy ocenić starania podjęte w Bibliotece Akademii Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki, Bibliotece Głównej Śląskiego Uniwersytetu Medycznego oraz w Centrum Informacji Naukowej i Bibliotece Akademickiej, ponieważ organizacja przestrzeni w tych placówkach uwzględnia oczekiwania osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności. Stanowiska pracy zostały dostosowane dla osób z niepełnosprawnościami wzroku, dzięki wyposażeniu je w urządzenia odczytujące tekst drukowany, jak Auto Lektor firmy Harpo lub zainstalowaniu na komputerach specjalnego oprogramowania, jak ZoomText, pozwalającego powiększać tekst czy programów udźwiękowiających, np. JAWS standard. Spotykane są także klawiatury z powiększonymi nadrukami liter. Jest to przykład niewielkiej zmiany, która jednak w znaczący sposób ułatwia pracę osobom niedowidzącym.

Osoby z niepełnosprawnościami ruchowymi korzystają w tych bibliotekach z przestrzeni pozbawionej barier, ale też ze wspomagających urządzeń, jak podnóżki i specjalne fotele rehabilitacyjne. Pracę przy komputerze może im ułatwić klawiatura z metalową nakładką uniemożliwiającą naciskanie kilku klawiszy jednocześnie oraz mysz z powiększonymi przyciskami Infogrip.

Przeprowadzona kwerenda wykazała, że wymagania osób z niepełnosprawnością słuchu są najrzadziej brane pod uwagę przez placówki biblioteczne. Jedynie Centrum Informacji Naukowej i Biblioteka Akademicka zatrudnia osoby rozumiejące język migowy.

Bibliografia

- Adamczyk, A. (2018). Rola Centrum Informacji Naukowej i Biblioteki Akademickiej w procesie włączania społecznego, W: M. Kyler, D. Pawelec, B. Warząchowska (red.), *Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego w pięćdziesięciolecie istnienia* (s. 256-266).

Katowice: Oficyna Wydawnicza Wacław Walasek, https://rebus.us.edu.pl/bitstream/20.500.12128/10276/1/Adamczyk_Rola_Centrum_Informacji_Naukowej_i_Biblioteki_Akademickiej.pdf

Akademia Muzyczna im. Karola Szymanowskiego w Katowicach. (2017, 1 września). *Deklaracja dostępności*. Pobrane 25 marca 2023, z https://am.katowice.pl/?a=11_deklaracja_dostepnosci Obecnie dostępne z: <https://am.katowice.pl/deklaracja-dostepnosci>

Akademia Śląska. (b.d). *Biblioteka bez barier*. Pobrane 17 marca 2023, z https://www.wst.com.pl/biblioteka/biblioteka_bez_barier

Akademia Sztuk Pięknych. (2016, 1 sierpnia). *Deklaracja dostępności*. Pobrane 25 marca 2023, z <https://asp.katowice.pl/uczelnia/deklaracja-dostepnosci>

Biblioteka Akademii Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach. (b.d). *Czytelnia*. Pobrane 10 czerwca 2024, z <https://biblioteka.awf.katowice.pl/udostepnianie/czytelnia>

Biblioteka Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach. (b.d.). *Deklaracja dostępności*. Pobrane 10 czerwca 2024, z <https://biblioteka.sum.edu.pl/deklaracja-dostepnosci/>

Centrum Informacji Naukowej i Biblioteka Akademicka (2019, 1 sierpnia). *Deklaracja dostępności*. Pobrane 10 czerwca 2024, z <https://ciniba.edu.pl/deklaracja-dostepnosci/>

Anna Starzykowska

Accessibility of Academic Libraries in Katowice to Persons with Disabilities

Abstract

The subject of the article is to confirm the level of adaptations for people with disabilities implemented in academic libraries in Katowice: The Scientific Information Center and Academic Library, The Library of the Academy of Fine Arts and Design, The Library of the Karol Szymanowski Academy of Music, The Library of the Academy of Silesia, The Library of Katowice Business University, The Library of the Academy of Physical Education, The Library of the Silesian University of Technology, The Library of Medical University of Silesia. The research showed that these libraries have a varied level of adaptation for people with disabilities.

Keywords: people with disabilities, accessibility of libraries for people with disabilities, people with disabilities in Library, academic Library

Anna Starzykowska

Dostępność bibliotek akademickich w Katowicach dla osób z niepełnosprawnościami

Abstrakt

Przedmiotem artykułu jest weryfikacja stopnia dostosowań dla osób z niepełnosprawnościami zaimplementowanych w bibliotekach akademickich na terenie Katowic: Centrum Informacji Naukowej i Biblioteki Akademickiej, Biblioteki Akademii Sztuk Pięknych, Biblioteki Akademii Muzycznej im. Karola Szymanowskiego, Biblioteki Akademii Śląskiej, Biblioteki Akademii Górnośląskiej im. Wojciecha Korfantego, Biblioteki Akademii Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki, Biblioteki Politechniki Śląskiej, Biblioteki Śląskiego Uniwersytetu Medycznego. Przeprowadzona kwerenda wykazała, że biblioteki te wykazują zróżnicowany poziom dostosowań do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

Słowa kluczowe: osoby z niepełnosprawnościami, dostępność bibliotek dla osób z niepełnosprawnościami, osoby z niepełnosprawnościami w bibliotece, biblioteka akademicka